

Lời giới thiệu của Hương Cần.

BỆNH TƯỞNG

“I have a dream”

Tôi có một giấc mơ, là đến một ngày, tôi sẽ được xem vở kịch *Người Bệnh Tưởng* (Le Malade imaginaire) của Molière được trình diễn bằng tiếng Việt, theo bản dịch của cụ ngoại tôi là Nguyễn Văn Vĩnh (1882-1936).

Thật may mắn, khi tôi tìm được bản gốc của câu chuyện *Người Bệnh Tưởng* trong thư viện Quốc gia Pháp. Nhưng đáng tiếc, vì thư viện chỉ có 64 trang đầu bằng tiếng Việt do Nguyễn Văn Vĩnh dịch. Tôi bèn thông qua người chú của mình là Nguyễn Lâm Bình ở Hà Nội, nhờ một người bạn thân của ông ở Sài Gòn, để tìm được nốt phần còn lại của bản dịch tiếng Việt, do Nguyễn Văn Vĩnh thực hiện từ những năm 20 ở thế kỷ trước.

Vậy, Nguyễn Văn Vĩnh là thế nào?

Nguyễn Văn Vĩnh sinh ngày 15.6.1882, trong một gia đình nghèo ở làng Phụng Dục, nay thuộc Hà Nội, phía Bắc Việt Nam.

Năm lên tám tuổi, Nguyễn Văn Vĩnh được nhận làm công việc kéo quạt mát (thời đó chưa có điện) trong một lớp học ở một trường dạy thông ngôn của người Pháp. Ngồi kéo quạt, nhưng Vĩnh đã lắng nghe các bài giảng của ông giáo Tây một cách vô cùng hứng thú. Được ông giáo chú ý vì ngạc nhiên, rồi ông đã xin nhà trường cho Vĩnh được học chính thức không phải đóng tiền. Nhờ sự tự học, cùng với đức tính siêng năng, say sưa khám phá, nên khi thi tốt nghiệp, cậu bé kéo quạt đã đỗ thủ khoa của ngôi trường Thông ngôn. Vĩnh thực sự là một thần đồng!

Sau khi tốt nghiệp, tuy mới chỉ 15 tuổi, nhưng Vĩnh đã được bổ nhiệm làm thông ngôn cho Tòa xử Lào Cai (một tỉnh phía Bắc Việt Nam, giáp với Trung Quốc), rồi Hải Phòng, Bắc Ninh và Hà Nội.

Năm 1906, Nguyễn Văn Vĩnh được cử đi dự Đẩu xảo (Hội chợ các nước thuộc địa) tại Marseille. Hết thời gian Hội chợ, ông đã xin ở lại Pháp thêm ba tháng, mục đích là để được đi tìm hiểu và học hỏi tại các cơ sở xuất bản sách và báo chí, như *Le Petit Marseillais*, tuần báo *Hachette* và Nhà xuất bản *Larousse* tại Paris...

Khi trở lại Việt Nam, ông đã quyết định từ bỏ vai trò làm công chức trong hệ thống công quyền, với ý định để được chủ động dẫn thân vào con đường làm báo tự do. Ông đã đứng làm Chủ bút của tờ báo tiếng Việt đầu tiên ở Bắc kỳ, *Đăng Cổ Tùng Báo* 1907. Mục đích của Nguyễn Văn Vĩnh, vì ông coi đây là phương tiện quan trọng, giúp thực hiện lý tưởng quảng bá chữ viết tiếng Việt bằng ký tự *Latin*, vận động để con chữ này dần trở thành chữ viết chính thức của dân tộc Việt, cơ sở để nâng cao dân trí của xã hội.

Nguyễn Văn Vĩnh đã dành trọn cuộc đời, để làm cho thứ chữ viết này ngày càng hoàn thiện hơn thông qua việc viết văn, viết báo và dịch các tác phẩm kinh điển không chỉ có nội dung về văn học, mà cả các tác phẩm triết học, chính trị kinh tế học của nhân loại ra tiếng Việt. Đồng thời,

ông là người đã thành công thực sự, trong việc bắc chiếc cầu nối văn hóa giữa Đông và Tây, giữa Việt Nam và Pháp.

Nguyễn Văn Vĩnh còn là một nhà chính trị. Để nuôi sống các hoạt động quảng bá văn hóa, giới thiệu các hệ tư tưởng tiên bộ và tinh hoa trí tuệ của nhân loại, ông đã buộc lòng phải can dự vào hoạt động kinh doanh. Thực tế này đã đẩy ông đến chỗ phụ thuộc về tài chính với hệ thống cầm quyền, và họ đã lợi dụng khía cạnh này để ép ông phải phá sản, nhất là khi những khoản tín dụng mà ông vay của ngân hàng bị ép trả nợ trước thời hạn.

Nhưng thực chất, là khi những khuynh hướng và tư tưởng chính trị của Nguyễn Văn Vĩnh, đi ngược lại với đường lối chính trị của Chính quyền Thực dân trong việc cai trị thuộc địa, họ đã dồn và ép ông đến chỗ, phải chấp nhận giải pháp đi đào vàng bên nước Lào để trả nợ.

Chỉ sau một tháng, ông đã phải bỏ xác tại một nơi xa xôi, bên các cánh rừng ở nước Lào hoang vu, vào ngày 2.5.1936, mà theo Nhà Cầm quyền nói: rằng do bị sốt rét!

Đám tang không lồ ngày 8.5.1936 của Nguyễn Văn Vĩnh đã có tới hàng vạn người Hà Nội đến đưa tiễn, từ những người lao động bình dân, đến các nhân sĩ, trí thức tiêu biểu, đại diện cho mọi giới chức cả của Chính quyền Việt Nam và Pháp.

Hôm nay, phần mộ của Nguyễn Văn Vĩnh đã được yên nghỉ cùng những người thân trong gia đình, tại khu nghĩa trang làng Phụng Dực, thuộc huyện Phú Xuyên thành phố Hà Nội.

Présentation de Hương Cầm

« I have a dream »

J'ai un rêve, ce sera un jour de voir la pièce *Người Bệnh Tưởng* (Le Malade Imaginaire) de Molière, joué en vietnamien, selon la traduction par mon arrière grand-père maternel, *Nguyễn Văn Vĩnh* (1882-1936).

J'ai eu la chance d'obtenir la version originale de la pièce *Người Bệnh Tưởng* à la Bibliothèque Nationale de France. Dommage que la bibliothèque n'a que les 64 premières pages de la traduction par *Nguyễn Văn Vĩnh*. J'ai alors demandé de l'aide auprès de mon oncle, *Nguyễn Lân Bình* à Hanoi qui a demandé à son grand ami à Saigon. Ce dernier a pu enfin trouver la suite de la version vietnamienne réalisée par *Nguyễn Văn Vĩnh* dans les années 20 du siècle dernier.

Mais qui était *Nguyễn Văn Vĩnh* ?

Nguyễn Văn Vĩnh était né le 15.6.1882 dans une famille pauvre à *Phụng Dực*, maintenant un village de Hanoi, dans le nord du Vietnam.

À l'âge de 8 ans il commença à travailler en tirant le panka (écran de toile suspendu au plafond qu'il faisait bouger au moyen d'une corde pour rafraîchir l'air car l'électricité n'existait pas encore) de la salle de classe au Collège des Interprètes des Français. Tout en tirant le panka, le jeune *Vĩnh* écouta, avec beaucoup d'intérêts, au fond de la classe tous les enseignements dispensés aux étudiants. Il était ainsi remarqué par le professeur qui lui obtint une bourse pour continuer officiellement à suivre les cours. Grâce à sa capacité d'autodidacte, son assiduité, sa

grande ouverture d'esprit, le jeune tireur de panka était ainsi diplômé premier du Collège des Interprètes. *Vĩnh* était vraiment un enfant prodige!

Seulement à 15 ans avec son diplôme en mains, il était immédiatement engagé comme interprète dans l'Administration de *Lào Cai* (ville-frontière avec la Chine, au nord du Vietnam), puis à *Hải Phòng*, *Bắc Ninh* et Hanoi.

En 1906, il était choisi pour participer à l'exposition coloniale à Marseille. Il avait ensuite demandé de prolonger de trois mois son séjour en France dans le but d'approfondir ses connaissances dans l'édition des livres et le journalisme, comme visiter la rédaction du Petit Marseillais et à Paris de l'hebdomadaire Hachette, du dictionnaire Larousse, etc...

De retour au Vietnam, il décida de démissionner de son poste de fonctionnaire de l'état afin de devenir indépendant et se consacrer totalement et librement au journalisme. Il fut rédacteur en chef du premier journal vietnamien en *Quốc ngữ* à Hanoi, le *Đảng Cổ Tùng Báo* 1907. En effet, le journalisme a permis à *Nguyễn Văn Vĩnh* de démocratiser la langue vietnamienne écrite constituée de lettres latines afin d'élever le niveau intellectuel du peuple.

Tout au long de sa vie, il a valorisé le *Quốc ngữ* et fait le pont entre les deux cultures Est-Ouest, vietnamienne et française grâce au journalisme et en traduisant dans les deux langues une multitude d'œuvres littéraires aussi bien que de philosophie et de politique sociale.

Il s'affirma aussi comme homme politique. Pour financer ses activités littéraires et exposer ses pensées d'ouverture d'esprit et de modernisme dans l'évolution sociale il devint tributaire du gouvernement. Il avait dû demander des crédits aux banques de l'État. Ces dernières ont profité de sa dépendance financière pour le forcer à faire faillite.

En vérité, lorsque les idées politiques de *Nguyễn Văn Vĩnh* allaient à l'encontre de celles du gouvernement concernant l'administration coloniale, il était forcé et contraint à accepter la solution d'aller au Laos pour chercher de l'or afin de payer ses dettes.

Après seulement un mois, il mourut seul dans une région lointaine et déserte du Laos le 2.5.1936 de la dysenterie, au dire des autorités!

Le 8.5.1936, ses obsèques à Hanoi étaient grandioses car ils réunissaient des dizaines de milliers de personnes, des intellectuels, des gens du peuple autant que les autorités vietnamiennes et françaises.

Aujourd'hui, Il se repose entouré de ses parentés dans le cimetière de son village natal, *Phượng Dực*, district *Phú Xuyên* de la ville de Hanoi.

Bibliographie :

- Nguyễn Văn Vĩnh là ai ? Nguyễn Lân Bình chủ biên, nhiều tác giả, 2013, Nhà Xuất Bản Tri Thức.
- <http://www.tannamtu.com/?p=2501>
- <http://www.tannamtu.com/?p=2503>

- <http://www.tannamtu.com/?p=2513>
- <https://journals.openedition.org/moussons/3025>
- <http://www.nguyenvanvinh.net>